

במדבר

פדין הבן ע"י שליח

ויקה משה את כסף הפדיום מאת העודפים על פדויי הלויים. מאת בכור בני ישראל לקח את כסף המשה וששים ושלש מאות ואלף בשקל הקדש (במדבר ג', מ"ט - נ').

המלבי"ם בספרו "התורה והמצוה" (כאן) כתב: "מאת בכור בני ישראל לקח את הכסף כו', ואגב הודיע שהיה הפדיון על ידי משה, וכדעת הש"ך ביו"ד (סימן ש"ה) שיכול לפדות על ידי שליח". עכ"ד.

הערה בשיטת הרמ"א

א) הנה בהא דהוכיח המלבי"ם מהכא כדעת הש"ך ביו"ד (סימן ש"ה ס"ק י"א) שאפשר לפדות על ידי שליח, שהרי משה רבינו היה השליח לפדות את בכורי ישראל על ידי הלויים. - אכתי קשה על דברי הרמ"א ביו"ד (סימן ש"ה סעיף י') בשם הריב"ש (סימן קל"א) דס"ל דאין אדם יכול לפדות בנו בכורו על ידי שליח. ויעו"ב בשו"ת "יהודה יעלה" (ח"ב סימן רס"ה).

בתשו' חת"ם

ב) אכן בתשו' "חתם סופר" (יו"ד סימן רצ"ז) כתב, דאפילו לדעת הרמ"א הנ"ל, היינו דוקא אם השליח רוצה לפדות את בנו של חברו בממון עצמו בשליחות האב, דבכהאי גוונא לא מהני. אבל ממון שלוח מהבעלים לכהן לכו"ע מהני. ע"ש. ולפי זה אתי שפיר, דמשה רבינו היה רק שליח להולכת הממון מהבכור לכהן.

ביאור ה"פנים יפות"

ג) ובספר "פנים יפות" (כאן) כתב כיו"ב, דהכא היה רק נתינת המעות על ידי שליח, אבל

על מנת להחזיר מהני בפדיון הבן. וקשה דכיון דאי אפשר לעשותו על ידי שליח איך מהני בו תנאי. אלא בהכרח דהנתינה יכולה להיות על ידי שליח.

וכיו"ב הקשה בספר "שער המלך" (פ"ו מאישות ה"ב) על דברי הריב"ש דס"ל שאין פדיון על ידי שליח, דהא חזינן דמהני ביה במתנה על מנת להחזיר.

תירוץ ה"אבני מילואים"

ו) ויעו"ב בספר "אבני מילואים" (בסימן ל"ח סק"ה) שכתב ליישב קושיא הנ"ל, בזה"ל: "ואינו קושיא לענ"ד דנהי דבפדיון הבן אינו על ידי שליח, היינו פדיון עצמו, אבל נתינת המעות לכהן יכול להיות על ידי שליח. ואם נותן המעות על ידי שליח לכהן, ואומר לכהן עבור המעות שאני נותן לך על ידי שליח לכהן ואמר לכהן עבור המעות שאני נותן לך על ידי שלוחי יהיה בני פדוי, ודאי מהני אליבא דכולי עלמא, כיון דגוף הפדיון על ידי עצמו, ואם כן שפיר מהני בפדיון באומר לכהן הילך מנה על מנת שתחזירנה לי. ואם אינו מקיים התנאי, אינו קונה המעות, כיון שבגתנית המעות מהני על ידי שליח. ודו"ק". עכ"ד.

תירוץ הגרעק"א כיו"ב

ז) והנה כיו"ב תירץ הגרעק"א בחידושיו בשו"ע יו"ד (סימן ש"ה סעיף י'), וז"ל: "ולענ"ד לק"מ, דהא ודאי מה דסבירא ליה לשיטה שאינו יכול לפדות על ידי שליח, היינו שהשליח יעשה מעשה הפדיון שיאמר לכהן בזה המעות יהיה הבן פדוי, אבל פשיטא דיכול ליתן המעות על ידי שליח, והוא בעצמו אומר, במעות אלו שאני מקנה לך על ידי השליח יהא בני פדוי, ואם כן במתנה על מנת להחזיר אין התנאי על הפדיון, דאם לא יחזיר לא יהיה פדוי. אלא דהתנאי על

האמירה שהם פודים עצמם בזה, היה על ידי הבכורים בעצמם, ובזה לכו"ע מהני. ע"ש.

קושיא ע"ד ה"פנים יפות"

ובתשו' "שואל ומשיב" (קמא ח"א סימן רכ"ג) כתב: "ומ"ש על דברת בעל פנים יפות פרשת במדבר במחלוקת הפוסקים ביו"ד סימן ש"ה אם פדיון הבן נעשה על ידי שליח. רק לענין אמירת הא לך מעות בפדיון זה, צריך להיות על ידי עצמו. - ועל זה תמה מעלתו, דמנין לו זאת להפנים יפות, והא אמירה לא נזכר כלל שיהיה מחוייב לומר. ואם נתן בלא אמירה גם כן יוצא". עכ"ד בקושיא.

בתשו' "שואל ומשיב"

ד) וכתב השו"מ: "הנה דברי הפנים יפות יש להם פנים יפות, דהרי הקשה השער המלך סוף פ"ו מאישות דאיך מועיל בפדיון הבן תנאי על מנת שתחזירנה, הא בעינן תנאי דאפשר לקיים על ידי שליח. ועל זה הובא בספרים בשם הגאון מ' משולם ז"ל מפרעשבורג, דעיקר דין פדיון היסוד הוא דנותן לכהן מתנה, ואם יהיה מתנתו מתנה אז יחול הפדיון, ולכך באם התנה התנאי ולא נתקיים המתנה בטלה, והמתנה יכול להיות על ידי שליח, ושוב ממילא הפדיון בטל דנגד המתנה מהני התנאי. ע"ש ודפח"ח. ואם כן מבואר דהמתנה יכול להיות על ידי שליח, וכמבואר בבכורות בהדיא. וכו". עכ"ד.

בראיית ה"פנים יפות"

ה) והנה בספר "פנים יפות" הנ"ל, כתב להוכיח כדבריו דנתינת הכסף לכהן מהניא על ידי שליח, ורק האמירה צריך להיות בעצמו, מהא דאיתא בכתובות (ע"ד). דדבר שאי אפשר לעשות על ידי שליח לא מהני ביה תנאי, והרי מבואר בקידושין (ו'): דמתנה

הקנאת הממון שיקנה בעל מנת להחזיר, ואם לא יחזיר לא יקנה המעות, ובזה תנאי קיים, דבהקנאה אפשר על ידי שליח, ואב יאמר לכהן דבמעות הללו שהקנתי לך בעל מנת יהא הבן פדוי". עכ"ד.

כפלוגתא דהאבנ"מ והגרעק"א עם החת"ם

ח) ומבואר מדברי ה"אבני מילואים" והגרעק"א הנ"ל, דאף על גב דהאב יכול לשלוח את המעות על ידי שליח, מכל מקום האמירה לכהן צריך שתהיה על ידי האב, שיאמר לו בעצמו שבמעות שאני מקנה לך על ידי שליח יהא בני פדוי. - אך בתשו"ת חת"ם סופר" (יו"ד סימן רצ"ז) מתבאר, דכשהאב שולח את ממון עצמו, בזה גם האמירה לכהן אין צריך להיות על ידי האב, וסגי אם מודיע לו שהוא שולח לו מעות אלו בעבור פדיון בנו.

כביאור סברת ה"שער המלך" וה"פנים יפות"

ט) והנה בביאור סברת ה"שער המלך" וה"פנים יפות", י"ל דס"ל דעיקר מצוות להכהן הוא עיקר מצוות פדיון הבן, דהא בזה פורע לו את החוב, ומתקיים בזה מצוות פדיון הבן. וממילא להפוסקים דס"ל שאינו מועיל שליחות בפדיון הבן, נאמר זה על הנתינה, דהוא המצוה. - אלא דזהו דוקא אם נימא דמצות פדיון הבן הוא פרעון חוב, אבל לפמש"כ ה"קצות החושן" (בסימן רמ"ג סק"ד) דפדיון הבן הוא תלוי בסמיכות דעת, ומלבד הפרעון חוב יש דין נוסף דעל ידי זה פודהו, וצריך לזה סמיכות דעת.

בקושיא ע"ד הריב"ש

י) והנה בעיקר קושיית המלבי"ם (כאן) על דברי הריב"ש שהובא ברמ"א יו"ד (סימן ש"ה סעיף י') דאין פודין פדיון הבן על ידי שליח מקרא דהכא שנפדו הבכורים על ידי משה. יש להוסיף ולהקשות לפמש"כ ה"פתחי תשובה" ביו"ד (סימן ש"ה ס"ק ט"ז) בשם ה"חתם סופר" (יו"ד סימן רנ"ז) דגם להשיטות דאפשר לפדות על ידי שליח, אבל לוי לא נעשה שליח לפדיון הבן, דאינו בתורת פדיון הבן. ואם כן צ"ע איך נעשה הפדיון על ידי משה. [והן אמת דה"חתם סופר" נקט דהיכא דהכסף הוא של המשלח אין צריך כלל לשליחות, דבזה חשיב כפודה על ידי עצמו. ולפי זה לא קשה מהפסוק כאן, דהכסף לא היה של משה. אך לפי דברי הגרעק"א בחידושיו בשו"ע (שם) דנקט דבכל גווני לא מהני שליחות, מאחר דאף על פי דהכסף של הנותן, אבל מעשה הפדיון נעשה על ידי השליח, דבפדיון הבן לא הוי פרעון חוב בעלמא, אלא הוא מעשה פדיון, וזה נעשה על ידי שליח].

ביאור מרן רי"ז הלוי בגדר פדיון הבן ע"י חמשת שקלים במדבר

יא) ונראה לבאר דמשה רבינו לא היה בתורת שליח, אלא הפדיון נעשה על ידו. - דהנה מרן רי"ז הלוי ביאר הפוסקים (במדבר ג', מ"ז - מ"ח) "וקחת חמשת שקלים וגו' ונתת הכסף לאהרן ולבניו וגו' ויקח משה את כסף הפדיום וגו' ויתן משה את כסף הפדיום לאהרן ולבניו וגו'". ומבואר דחלוק פדיון הבן שנעשה במדבר מפדיון הבן שנעשה לדורות, דלדורות נעשה הפדיון על ידי הנתינה לכהן, אבל כאן משמע דהפדיון נעשה על ידי לקיחת משה, ולכן קרי

ליה "כסף הפדיום", דעל ידי לקיחת משה נעשה כבר כסף פדיון. וזהו דכתיב "ויקח משה וגו'", דבלקיחתו נעשה הפדיון, ואחר כך נתן לאהרן ולבניו כסף של מתנות כהונה. אך הוכיח מרן רי"ז הלוי, דאף על פי דבאופן הפדיון היה חלוק פדיון הבן שבמדבר מפדיון הבן לדורות, אבל עיקר המצוה הוי אותו מצוה, מהא דכתיב הרמב"ם (פ"א מביכורים ה"י) דפדיון הבן ניתן דוקא לזכרי כהונה, שנאמר ונתת הכסף לאהרן ולבניו. וכ"כ הרא"ש (בסוף הלכות בכורות). וחזינן דהוי אותו דין של פדיון הבן של דורות, ולכן שייך למילף זה מזה. וכן מוכח במנחות (ל"ז:) דילפינן דתינוק שיש לו שני ראשים חייב בפדיון הבן מקרא דלגולגולת דכתיב הכא בפדיון הבן במדבר. ומוכח דהוי אותו גדר דין דפדיון הבן. ואפילו דבאופן הפדיון נעשה הכא על ידי משה, אבל הוי מחמת דין פדיון הבן דלדורות. - ולפי זה מיושב הקושיא הנ"ל על דברי הרמ"א (בסימן ש"ה סעיף י').

שיטת ה"אבן עזרא"

יב) אכן ה"אבן עזרא" (במדבר ג', מ"ה) נקט דפדיון הבן במדבר הוי מצוה בפני עצמה, ואי אפשר ללמוד פדיון הבן לדורות מכאן. - וז"ל: "יש מכחישינן אמרו מזה נלמוד כי פדיון כל בכור חמשת שקלים [דבפרשת קרח כתיב ופדויו מבן חודש תפדה בערך כסף חמשת שקלים, וי"ל דזהו דוקא מבן חודש כדכתיב בערך דערך בן חודש חמשת שקלים, אבל גדול אפשר דפדיונו כערכו, וע"ז למדו מכאן דפדיון כל בכור הוי חמשת שקלים]. ואינו ראייה, כי זאת מצוה בפני עצמה, והאמת דברי קבלה". עכ"ל.

הג השבועות

❖ מלאכת בורר ביום טוב

שאלה:

- (א) האם מותר להוציא אמריות מהמרק על ידי כף ביום טוב.
 (ב) האם מותר לקלף פירות וירקות על ידי מקלף ביום טוב.
 (ג) האם מותר להוציא גרעין מפירות ביום טוב.

תשובה:

- (א) מותר להוציא אמריות מהמרק על ידי כף ביום טוב.
 (ב) מותר לקלף פירות וירקות על ידי מקלף ביום טוב.
 (ג) מותר להוציא גרעין מפירות ביום טוב.

נימוקי התשובה

בענף א' יתבאר גדר הברירה בקנון ובתמחוי, ויתפרש פלוגתא דה"חיי אדם" והגר"ז בזה. – ובענף ג' יתבאר דין קילוף פירות וירקות ביום טוב על ידי מקלף. – ובענף ב' יתבאר דין הוצאת פסולת מאוכל ביום טוב. והוצאת זבוב מהכוס. – ודין סינון משקה ביום טוב יתבאר בענף ד'.

ביאור נימוקי התשובה

ענף א'

בגדר ברירה בצרור וקיסם וקנון ותמחוי

דטעמם הוא על פי דברי ה"חיי אדם" (כלל פ"ב סימן ג') דמכיון שכך הוא דרך ברירתו בחול לא הותר ביום טוב. – וכיון שכתב ה"פרי חדש" שנכון לנהוג כדעה זו, לכן החמיר בזה המשנ"ב.

ביאור דעת הי"א ברמ"א בסי' תק"ו ס"ב

(ב) דהנה הרמ"א (בסימן תק"ו סעיף ב') הביא דעת י"א שאסור להוציא בידו צרור או קיסם שנפל לתוך הקמח ביום טוב. – ויעו"י"ש בספר "נהר שלום" (סק"ב) וספר "מאמר מרדכי" (סק"ג) ובספר "בית מאיר" (שם) שנתקשו בזה, דהרי בורר מותר ביום טוב.

ביאור ה"חיי אדם"

ויעו"י בספר "חיי אדם" (כלל פ"ב סעיף ג') שביאר, שלא הותר לברור ביום טוב אלא כשאין זה עיקר דרך ברירתו בחול כקנון ותמחוי, לאפוקי נפה וכברה. ולכן כיון שהדרך בחול לברור צרור מתוך הקמח בידו, לכן אסור לברר ככהאי גוונא ביום טוב. [והמשנ"ב (סימן תק"ו ס"ק י"א) הביא מה"חיי אדם" הנ"ל,

בהיתר לברור אמריות ממרק ביו"ט ע"י כף מחוררת

(א) הנה מרק שיש בו אמריות וכדומה, מותר לבררו על ידי כף מחוררת וכדומה. דאף על פי שבשבת חשוב זה כלי המיוחד לברירה וחייב חטאת אפילו כשבורר לצורך שימוש מידי, מכל מקום ביום טוב מדינא מותר כיון שאינו כלי שמיועד לברור בו לצורך ימים רבים.

ביאור המשנ"ב בסי' תק"ו ס"ק י"ב

אכן במשנ"ב (סימן תק"ו ס"ק י"ב) הביא בשם ה"פרי חדש" (שם, בסימן תק"ו סעיף ב') שכתב דנכון לחוש לדעת האוסרים ברירת צרור מקמח. – והרי המשנ"ב (בסימן תק"ו ס"ק י"א) נקט בביאורו על פי דברי ה"חיי אדם" (כלל פ"ב סימן ח'), – וכיו"ב מבואר במשנ"ב (בסימן תק"ו ס"ק י"ב) במה שהחמיר לאסור הוצאת זבוב מן היין ביום טוב, על פי מש"כ הרמ"א (בסימן תק"ו סעיף ב') שיש אוסרים להוציא צרור שנפל לתוך הקמח ביום טוב, וביאר המשנ"ב (שם ס"ק י"א)

משום בורר. והרשב"א (עבודת הקודש בית מועד שער א' פ"ח) התיר בפירושו ליטול ביד כמו שכתב ב"י, אלא ודאי כפירושו קמא". עכ"ד. - וכיו"ב הקשה בספר "נשמת אדם" (כלל פ"ד סק"א).

ביאור קושיית הב"י עפ"ד הח"א הנ"ל

אכן י"ל דלפי מה שכתב ה"חיי אדם" (כלל פ"ב ס"ג) דהטעם באיסור נפה וכברה הוא מפני שהוא בורר כדרכו, א"ש מה שהקשה הב"י. וצ"ע על דברי ה"נשמת אדם" הנ"ל שנתקשה בזה, הרי לטעמו ב"חיי אדם" לא קשה מידי].

בטעם חומרת נפה משאר בורר כדרכו

ד) והנה בעיקר החילוק בין איסור נפה וכברה, דלא מצינו בזה פלוגתא, ולכונ"ע אסור, וכדתנן במשנתנו ביצה (כ"ט.). אבל לענין לברור בידו צרור מקמח נחלקו הפוסקים, וכמבואר ברמ"א (סימן תק"ו סעיף ב'). צ"ל דהיינו מפני שטעם איסור נפה וכברה הוא מחמת שהוי ליה כלי שהדרך לברור בו לימים רבים. ופלוגתא בדין ברירת צרור הוא ביסוד האיסור בנפה וכברה.

בדעת ה"חיי אדם"

אמנם ה"חיי אדם" (בכלל פ"ב סימן ב') הביא בדין איסור ברירה בנפה וכברה רק את הטעם משום שכך דרך ברירתו בחול. אולם לענין נטילת צרור מקמח, הביא (שם בסימן ג') המחלוקת בזה.

ביאור ה"לחם משנה"

ויעוי' ב"לחם משנה" (פ"ג מיו"ט הי"ד) שכתב דאף על פי שכתב הרמב"ם (בפ"א דיום טוב ה"ב) שאין בוררין ביום טוב, מכל מקום בשינוי מותר כדקיי"ל בורר כדרכו בקנן ותמחוי. והיינו, דטעם איסור ברירה נפה וכברה הוא משום שלא הותר לברור אלא בשינוי.

בשינוי ה"נשמת אדם"

ה) והנה ה"נשמת אדם" (כלל י"ד סק"ג) כתב דטעם איסור סחיטת בוסר ביום טוב, אינו משום בורר, שהרי בורר מותר ביום טוב. ע"ש. וצ"ע דהא לא הותר לברור כדרכו.

בטעם החומרא שלא להוציא צרור או קיסם מהקמח

ו) ובעיקר דין ברירת צרור או קיסם או זכוב, שכתב הרמ"א (בסימן תק"ו סעיף ב') דאם נפל צרור או קיסם לקמח יש אומרים דמותר ליטול הצרור או הקיסם בידו, אבל יש מחמירין ואוסרין. והמשנ"ב (ס"ק י"ב) כתב בשם ה"פרי חדש" (שם) דנכון לנהוג כמותם. [וה"ה אם נפלו זכובים לתוך הכוס, לא יסיר אותם לחוד אלא צריך שיקח מהמשקה עמהם]. - ובטעם החומרא ביאר המשנ"ב (שם) בשם ה"חיי אדם" דכיון דגם בחול דרך ליטול צרור ביד הוי ליה כבורר. ולפי זה הוא הדין דאין ליטול ביד הפירורין הגדולים מתוך הקמח הנטחן כשדך מצות ביום טוב. - והא דשרי לברור קטניות, ביאר ה"ביאור

לדעה זו הוא הדין דאין ליטול ביד הפירורים הגדולים מתוך הקמח הנטחן, כשדך מצות ביום טוב]. - וכיו"ב כתב המהר"ם בנעט בספר "מגן אבות" שבת (ע"ד), והנצי"ב ב"העמק שאלה" (שאילתא נ' סק"ג).

והנה המשנ"ב (בסימן תק"ו ס"ק י"ב) הביא מה"פרי חדש" (שם), שנכון לנהוג כדעה זו האוסר להוציא צרור מקמח.

ביאר הב"י וקושיית הט"ז

ג) והנה הב"י באו"ח (סימן תק"ו) ביאר הטעם שהרי"ף והרמב"ם השמיטו דין ברירת צרורות מקמח, דהיינו משום שסמכו על מה שכתבו לאסור בדין בורר. והט"ז (בסימן תק"ו סק"ג) הקשה על דברי הב"י, דהא לא מצינו לענין מלאכת בורר שכתבו לאיסור, ואדרבה הרי קיי"ל דבורר מותר.

דברי הב"י

דיעווי"ש בב"י שכתב: "גרסינן בגמרא שם (ביצה כ"ט:), תני תנא קמיה דרבינא, אין שונין קמח ביום טוב, אבל נפל צרור או קיסם בורר בידו, אמר ליה כל שכן דאסור דהוה ליה כבורר. ופירש רש"י, כל שכן דאסור דמיחזי כבורר, ובורר אב מלאכה היא (שבת ע"ג.) כהרקדה, והשונה אינו מרקד, שהרי נראה שהכל יוצא, ואין כאן סובין. וכתב הרב המגיד בפרק ג' (הלכה י"ד) שלזה נתכוין הראב"ד (שם) שכתב אם נפל בו צרור או קיסם אסור, ואם שינה מותר. ביאור דבריו שאסור לסלק הצרור ביד, אבל יוכל לשנות הקמח. אבל הרשב"א (שם) פירש שמותר לסלקו ביד, וזה נראה דעת רבינו שלא כתב איסור הנטילה ביד. עכ"ל, אבל הכל בו (סימן נ"ח) כתב בשם הראב"ד פעם שנייה מרקדין אותו ביום טוב אם לא נפל בו צרור או קיסם, אבל אם נפל בו צרור או קיסם אין שונין לרקדו משום דמיחזי כבורר, ואם שינה מותר. עכ"ל. - והרי"ף והרא"ש לא כתבו הא דרבינא. ויש לתמוה עליהם ועל הרמב"ם למה לא פסקו כן, דהא רבינא דבתרא הוא קאמר לה, וליכא אמורא דפליג עליה. ואפשר שהם סבורים דרבינא כלפי מה שרצה ההוא דתני קמי להחמיר בשונין קמח מבנטילת צרור, אמר ליה דאם תמצא לומר דאסור לשנות קמח כל שכן דאסור ליטול צרור, דהוה משמע ליה דהא דקתני אין שונין קמח אין שונין כלל קאמר, ואפילו על ידי שינוי. אבל לדידן דקיי"ל דשונין על ידי שינוי מיהא, מודה רבינא דלא עדיף נטילת צרור משונין קמח. או אפשר לומר דודאי אסור ליטול צרור או קיסם ביד, ולא כתבוהו הפוסקים גבי הרקדת קמח לפי שאינו ענין להרקדה, וסמכו על מה שכתבו בדין בורר. וזה נראה יותר". עכ"ד.

דברי הט"ז

והט"ז שם (בסימן תק"ו סק"ג) כתב על דברי הב"י, בזה"ל: "ולענ"ד נראה דהתירוץ הראשון נכון יותר, כי לא נזכר בדין בורר מזה כלל דליהוי איסור ליטול צרור או קיסם מדבר מאכל

הכרעת ההלכה

והנה לדינא, הרי עיקר האיסור לברור קיסם בידו הוא פלוגתא ברמ"א (סימן תק"ו סעיף ב'), אלא שהמשנ"ב (שם ס"ק י"ב) כתב דנכון לנהוג כהמחמירין. - וגם לדעת המחמירין, הרי לדעת הגר"ז יש להקל בדבר שהדרך לברור ליומו. וה"ביאור הלכה" מצדד כדעתו, וכן הביאו ב"שער הציון", וכמשנ"ת.

בקושיית הביאור ל"ע"ד הגר"ז

הן אמנם שה"ביאור הלכה" (בסימן תק"ד סעיף ג' בד"ה משום כו') הקשה על דברי הגר"ז, מהא דאסר המהרי"ל שהובא ב"מגן אברהם" (סימן תק"ד ס"ט) לברור פירווי מצות, הגם שאין מכינים לימים רבים יותר מקטניות. וע"ש דלפי דברי ה"חיי אדם" ניחא דדרך ברירתו כן הוא ליטלו ביד. דלפי זה אתי שפיר. - וגם המשנ"ב (בסימן תק"ו ס"ק י"א) סתם כפירוש ה"חיי אדם". - וגם כתב בסתם שאסור לברור זכוב מהכוס, ואם כן הוא הדין קיסם, וזהו דלא כהגר"ז.

בחומרא בהוצאת זכוב מהכוס ביו"ט

(י) והנה המשנ"ב (בסימן תק"ו ס"ק י"ב) שכתב להחמיר בהוצאת זכוב מהכוס ביום טוב, והיינו משום דנקט בטעם הדין כה"חיי אדם" הנ"ל שלא הותר לברור ביום טוב באופן שכך דרכו בחול.

שפיכת השיכר ביו"ט מכדי להבדיל השמרים

והנה עוד כתב המשנ"ב (שם) בשם הפרי מגדים (שם במשבצות זהב ס"ק ג') שגם ביום טוב אסור לשפוך השכר שבשולי החבית המעורב עם השמרים, אלא יניח מעט מן השכר על השמרים. ובפשטות זהו דוקא לשיטת ה"חיי אדם".

בהיתר הוצאת זכוב ממשקה ביו"ט

ובאמת הגר"ז השמיט את דין הוצאת זכוב ביום טוב. והיינו משום דלשיטתו באמת מותר להוציאו. - וכן כתב ה"פרי מגדים" (בסימן שי"ט במשבצות זהב ס"ק י"ג) דביום טוב מותר להוציא זכוב.

בדין הקולט שומן הצף על פני החלב האם ישאיר

שכבה התחתונה כדי שלא יהיה בורר

(יא) ויעוי' ב"מגן אברהם" (סימן תק"י ס"ק י"ג) שכתב לענין שבת, דהקולט שומן הצף על פני החלב, ישאיר שכבה התחתונה כדי שלא יהא בורר. וע"ש ב"מחצית השקל" שכתב דביום טוב אין צריך להקפיד בזה, מכיון שבורר הותר ביום טוב.

דברי המג"א בסי' תק"י ס"ק י"ג

דיעווי"ש ב"מגן אברהם" על דברי הרמ"א בשו"ע שאין עושין חמאה מן החלב ביום טוב, וז"ל: "ואף על גב שחמאה בת יומא

הלכה" (בסימן תק"י סעיף ב', בד"ה הבורר כו') דהיינו מפני שדרך לברור אותם בכלי, מה שאין כן צרור בקמח אפילו בחול דרך ליטלו שלא בכלי.

בדברי השעה"צ דמלאכת בורר אינה לגמרי

כאפיה ובישול אלא צריכה שינוי

ויעוי' ב"שער הציון" (סימן תק"ו ס"ק י"ב) דקמח שנפל בו צרור או קיסם דרך הברירה הוא רק ביד, וכשבורר בכלי הוי ליה דרך ריקוד שלא כדרכו, ולכן מותר. - והיינו דאף על פי דמלאכת בורר מותרת כאפיה ובישול, מכל מקום אינה לגמרי כאפיה ובישול והצריכו שינוי מדרך חול בדבר זה.

דברי הביאור ל"בדעת הגר"ס לחלוק בין קניות לדגן לענין ברירה (ז) והנה ה"ביאור הלכה" (בסימן תק"י סעיף ב' בד"ה הבורר כו') כתב עוד, בשם הגר"ז (בקו"א סימן תק"ו ס"א), דלא התירו חכמים בורר כדרכו אלא בקטניות שאין דרך להכין לימים רבים, ולא בחיטין שדרכו להכין לימים רבים. - וכתב ה"ביאור הלכה" בזה"ל: "וכן מצאתי קצת סמך לזה בביצה דף י"ג ע"א לחלק בין תבואה לקטניות, ע"ש ברש"י ד"ה אבל קטניות, שכתב דיש בני אדם הרבה שאין חובטין אותן יחד אלא כדי קדרתן. והרא"ה כתב שם בד"ה אמר, וז"ל שאין דרך לתקנן כולן כאחד אלא כדי קדרתן. עכ"ל. וממילא פשוט דגם הברירה אינו אלא ליומו. ולכאורה יש ראייה לזה גם מדברי הרמב"ם פ"א ה"ז שכשחושב שם גם בורר במלאכות שאסרו חכמים ביום טוב הזכיר שם חטין. ויש לדחות דכוונתו שם על ידי כלי דאסור, וכמו שפסק השו"ע, אבל לא ביד ובקנן ובתמחוי, וחטין דנקט לאו דוקא". עכ"ד. - עוד כתב ה"ביאור הלכה" בשם הגר"ז הנ"ל, שכן מבואר בשיטמ"ק בביצה (כ"ג:;) בד"ה מתני' כו', בשם הרמב"ן במלחמות (י"ג ע"ב מדפי הרי"ף). ולפי זה בדגן יהיה אסור לברור אפילו ביד.

דברי השעה"צ בדעת הגר"ז

(ח) והנה ב"שער הציון" (סימן תק"ו ס"ק י"א) הביא דברי הגר"ז הנ"ל, בזה"ל: "והגר"ז (קו"א ס"א) כתב לחלק בין חטים וקמחים לקטניות, דקטניות אין דרך לברור ביד אלא ליומו. וכן כתב באמת הרא"ה בחידושו (י"ג). בד"ה אמר, וכן מוכח קצת בסוגיא דף י"ג עמוד א' דיש חילוק בין דגן לקטניות". עכ"ד.

דינים העולים

(ט) ונמצינו למדין, דלדעת ה"חיי אדם" הבורר פסולת צריך שינוי מדרך חול. ולפי זה לא יברור עצמות מהבשר, מכיון שדרך בימות החול לברור ביד. וכן לא יברור בכף אטריות מהמרק כשאינו רוצה בהם. - אבל לדעת הגר"ז כיון שהדרך לברור ליומו מותר.

בית מועד שער א' פרק ה' הלכה א' דביום טוב אין איסור בורר".
עכ"ד.

ביאור המשנ"ב

אמנם המשנ"ב (סימן תק"י ס"ק כ"ג) הביא דין הנ"ל גם לענין יום טוב. והיינו כשיטת ה"חיי אדם". - אכן המשנ"ב נקט כן רק לחומרא.

ענף ב'

בהוצאת פסולת מאוכל ביום טוב

משום שלא בריר כל האוכל. - וכיו"ב כתב ה"פרי מגדים" (בסימן שי"ט אשל אברהם ס"ק ט"ז) שהסוחט פרי, ואינו סוחט את כל המשקה, אין בזה משום מלאכת בורר. - והנה כן כתב המשנ"ב (בסימן תק"ד ס"ק כ"ב) שמותר לברור חתיכת מצה מקמח ביום טוב כשנוטלה יחד עם קצת קמח, וכמו שנתבאר (בסימן שי"ט). ובחזו"א (סימן נ"ג ס"ק א' וסימן נ"ד ס"ק ג') ביאר דכשמוציא הזכוב עם קצת משקה הרי הוציא כל התערובת.

בדברי הט"ז בס"י תק"ז ס"ק נ"ג

והנה הט"ז (בסימן תק"ו ס"ק ג') כתב דלדעת הראב"ד (פ"ג מיו"ט הי"ד) דאסר להוציא צרור מן הקמח בידו, הוא הדין שיש לאסור להוציא זכוב שנפל בכוס משקה. - ונימוקו, עפמ"כ בביאור דעת הראב"ד דס"ל שכל שיכול לברר בלא מלאכה לא הותר לברור עם מלאכה. - וביאר הט"ז, דנטילת צרור חשיב לקיחת פסולת מהאוכל, מה שאין כן לרקדו בכלי חשוב לקיחת אוכל מן הפסולת.

קושיית ה"נשמת אדם" ע"ד הט"ז

ובספר "נשמת אדם" (כלל פ"ד ס"ק א') הקשה על דברי הט"ז, דלברור בכלי חשוב מלאכה גמורה גם באוכל מתוך פסולת. ע"ש].

הערה בדברי הט"ז

והנה יש להעיר בדברי הט"ז הנ"ל, מדבריו (בסימן תק"י ס"ק ב') שפסק דכשיש אוכל ופסולת שוים, יכול לברור מה שרוצה. - וצ"ל דהט"ז לשיטתו שם (בסימן תק"י ס"ק ג') שכתב דלא הותר לברור ביום טוב בגוונא שיש חיוב חטאת. אבל לדין שיש איסור דאורייתא בברירת פסולת מתוך אוכל, בהכרח דהותרה מלאכת בורר ביום טוב. וממילא מוכח ממה דבשוים מותר לברור איזה שרוצה, דאין למעט במלאכות. וכמו שכתב הגר"ז (בקונטרס אחרון סימן תק"י ס"ק ב').

מעלי, מכל מקום הוי בורר וטורח גדול הוא ואסור אפילו על ידי עכו"ם (שם בריב"ש). ונראה לי דמותר לקלוט שומן הצב על פני החלב שקורין סמעטנ"י אפילו בשבת, וכשיגיע סמוך לחלב יניח קצת עם החלב, וכמו שכתוב סימן שי"ט סעיף י"ד כו". עכ"ד ה"מגן אברהם". וביאר המהחש"ק: "אך לענ"ד הא דמצריך וכשמגיע סמוך לחלב כו', היינו בשבת שהזכיר לפני זה, אבל ביום טוב הא רמ"א פסק בסעיף ב' דלא כרשב"א (עבודת הקודש

הוצאת זבוב או לכלוך מתוך כוס ביו"ט

יב) דהנה אם נפל זכוב או לכלוך לתוך כוסו, מעיקר הדין מותר להוציאו כדרכו, וכדקיי"ל בשו"ע (בסימן תק"י סעיף ב') שמותר לברור פסולת מאוכל, כל שאינו מרבה בטורח. ולא נאסר אלא בנפה וכברה שהם כלים שמיועדים לברירת ימים רבים.

מבאר הטעם דאי"ז בגדר טלטול מוקצה

והנה אין בזה איסור טלטול מוקצה, כמ"ש הרמב"ן בשבת (קמ"ב:) שהסרת עפרורית שבאוכלין אין בו משום טלטול מוקצה. - ובחזו"א (סימן מ"ז ס"ק ט"ו) ביאר כיו"ב מש"כ התוס' בשבת (קמ"ב:) בד"ה שאוכל כו', דדוקא בגוונא שהאוכל מרובה אין איסור לטלטל הפסולת משום מוקצה, וכתב החזו"א בזה"ל: "אלא ענינו דאוכל המעוכב על ידי מוקצה מותר להפריש המוקצה מהאוכל ולא חשיב טלטול מוקצה אלא תיקון אוכל, ולא גזרו חכמים על זה משום מוקצה". עכ"ד. והיינו, דבפסולת מרובה לא שייך לומר כן, דדוקא כשעיקר שם התערובת הוא על שם האוכל, ככהאי גוונא דיינינן את טלטול הפסולת כתיקון האוכל, אבל לא בפסולת מרובה דעיקר שם התערובת הוא על שם הפסולת, ואסור לטלטלו. - וכבר כתב כן הרא"ה בביצה (י"ד:), בביאור חומרת פסולת מרובה על האוכל.

חומרת המשנ"ב

יג) אולם המשנ"ב (סימן תק"ו ס"ק י"ב) כתב דראוי להחמיר להוציאו עם קצת משקה. והיינו עפמ"כ הרמ"א (בסימן תק"ו סעיף ב') שיש אוסרים להוציא צרור שנפל לתוך הקמח ביום טוב. והמשנ"ב (שם ס"ק י"א) ביאר על פי דברי ה"חיי אדם (כלל פ"ב סימן ג') דמכיון שכך הוא דרך ברירתו בחול לא הותר ביום טוב, ומכיון שה"פרי חדש" (שם) שנכון לנהוג כדעה זו, לכן החמיר בזה המשנ"ב.

יד) והנה הא דמהני כשמוציאו עם קצת משקה, היינו כמו שכתב הט"ז (בסימן שי"ט ס"ק י"ג) וע"ש ב"פרי מגדים" שהטעם הוא

ענף ג'

בענין קליפת פירות וירקות

מותר לקלוף. – ובפרט דאין איסור זה מעיקר הדין, שהרי ה"שער הציון" (סימן שכ"א ס"ק צ"ז) הביא מהפרי מגדים שהעיר דיש להתיר קליפת תפוחים ואגסים מכיון שהקליפות ראויים לאכילה, ואין בזה בורר.

הוצאת גרעין מהפרי כדי לאוכלו ביום טוב

ב) ולענין הוצאת גרעין מהפרי ביום טוב, כדי לאוכלו גם כשאינו אוכלו מיד לאחר שהוציאו, מדינא מותר. דהגם ולענין שבת, התיר המשנ"ב (סימן שכ"א ס"ק פ"ד) שמותר לפתוח שזיפים ולזרוק הגרעינים לצורך אכילתו לאלתר. אולם החזו"א (או"ח סימן נ"ד סק"ה) פליג וס"ל שצריך להחזיק בגרעין ולמשוך את הפרי, כדי שיהא אוכל מתוך הפסולת. אך לכו"ע לא הותר אלא לצורך אכילתו לאלתר. אבל ביום טוב מותר גם לצורך לאחר זמן. וכמ"ש הרמ"א (בסימן תק"י סעיף ב') וב"מגן אברהם" (שם סק"ב), וכמו שביאר הגר"ז (בקונטרס אחרון בסימן תק"ו סק"ב) שבמלאכת אוכל נפש הותר ביום טוב, ואין שום ענין להמנע מעשייתה.

כשטעמו נפגם

כא) אכן זהו דוקא בגוונא שלא היה יכול להוציאו מערב יום טוב ולא היה טעמו נפגם. דאם היה יכול להוציאו מערב יום טוב ולא היה טעמו נפגם, לכו"ע אין להוציאו, אלא בגוונא דמותר בשבת. – וכמ"ש ברמ"א (בסימן תצ"ה סעיף א'). ומקורו ב"אור זרוע" (הלכות פסח סימן רמ"ח) וסמ"ג (לא תעשה ע"ה), ומהרי"ל (הלכות יום טוב אות ו').

באיסור טחינת מלח

ויסוד הדין הוא מהא דאיתא בביצה (י"ד.), שלא הותר לטחון מלח כדרכו ביום טוב, כיון שהיה יכול לטחנו לפני יום טוב.

בשיטת קמאי שיש בזה איסור תורה

ומדברי ה"אור זרוע" והסמ"ג מבואר שיש בזה איסור תורה, וכמו שכתב בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן ל"ג). – והיינו כשיטת רש"י בביצה (כ"ג: ד"ה אין כו', והתוס' במגילה (ז':) בד"ה כאן כו', שגם באוכל נפש יש חילוק בין אפשר לעשותו מערב יום טוב לאי אפשר לעשותו מערב יום טוב.

הכרעת ההלכה

אכן רובא דקמאי פליגי, וכמו שכתב בשער הציון (סימן תצ"ה סק"ה) דלא קיי"ל כשיטת רש"י ותוס' שיש בזה איסור תורה. – אכן גם לרובא דקמאי ולשאר הפוסקים, יש בזה על כל פנים איסור דרבנן, וכדאיתא בשבת (קל"ד). שאסור מגבן ביום טוב

במשנתנו ביצה י"ד ע"ב, ובפירוש רש"י בביצה י"ב ע"ב

יז) הנה בביצה (י"ד:) שנינו, שאסור לברור ביום טוב גם אליבא דבית הלל בנפה וכברה. – ורש"י בביצה (י"ב:) בד"ה טבלה כו', ביאר דטעם האיסור הוא משום שכלים אלו מיוחדים לברור בהם לימים רבים, ולכן יש בזה משום עובדא דחול. ע"ש.

בהיתר לקלוף פירות וירקות במקלף ביו"ט

והנה לפי זה יש ללמוד דמותר לקלוף פירות וירקות במקלף, שהרי אין מקלף מיוחד לקלוף לימים רבים. [והיינו בגוונא שאם יקלוף מערב יום טוב, טעמו נפגם].

ביאור הלבוש בסי' תק"י ס"א בשיטת רש"י

יח) הן אמנם דיעו' בלבוש (בסימן תק"י סעיף א') שהביא פירוש רש"י באיסור נפה וכברה דמחזי כמאן דעביד לצורך מחר. והוסיף (שם) דבכברה ונפה הוה איסור משום בורר אפילו ביום טוב. וע"ש שהקדים וכתב, דהרבה דברים אף על פי שהם מותרים מפני שהם צורך אוכל נפש, מכל מקום כיון שאפשר לעשותן על ידי שינוי אסרום לעשותן כדרכן.

דברי הלבוש

דהנה ז"ל הלבוש: "הרבה דברים אף על פי שהן מותרים מפני שהם צורך אוכל נפש, מכל מקום כיון שאפשר לעשותן על ידי שינוי הצריכו חכמים ז"ל לעשותן על ידי שינוי, ואסרום לעשותן כדרכן. כיצד, מלילות של חטין ושעורים בידו מותר למולן כשהן רכים, דדש כלאחר יד הוא, וכן שרביט קטניות מותר לפרכן ולהוציא הזרע שבתוכו, ומנפח הקליפות והמוץ מעט מעט ואוכל ואפילו בקנון ובתמחוי מותר, אבל בטבלא ונפה וכברה אסור מפני שדרך לעשות בכלים הללו הרבה ביחד ומיחזי כמאן דעביד לצורך מחר כו'. ועוד בכברה ונפה הוה אסור משום בורר אפילו ביום טוב". עכ"ד. – ולפי זה לכאורה גם במקלף יש לאסור, מכיון שיש אפשרות לקלוף בסכין, והמקלף הוא מיוחד לברירה זו, ואין כאן שינוי.

הכרעת ההלכה

יט) ואכן לפי מה שכתב ה"חיי אדם" (בכלל פ"ב סימן ב') בטעם איסור נפה וכברה, שלא הותר לברור ביום טוב בגוונא שכך דרכו לברור בחול. והובא במשנ"ב (סימן תק"י ס"ק י"ב). ממילא גם לקלוף ביום טוב פירות וירקות, יש לאסור.

איברא דנקטינן לדינא כביאור הגר"ז וכשנ"ת, דהכי משמעות המשנ"ב (סימן תק"י ס"ז, ובביאור"ל שם ס"ד ד"ה מותר כו'), לכן

בהפסד מועט

אכן בהפסד מועט, כתב המשנ"ב (בסימן ת"ק ס"ק כ"ה) דחשיב שפיר אפשר לעשותו מאתמול.

ברירת עצמות מהדג ביום טוב

בג והנה לענין לברור עצמות מן הדג ביום טוב, מותר לברור אפילו לאחר זמן, וכדעת הגר"ז וכמו שנתבאר. רק לדעת ה"חיי אדם" הנ"ל ראוי להחמיר. אך לברור עצמות הדג לצורך אותה סעודה לכו"ע מותר לברור עצמות מן הדג. - דבדין בירור עצמות לצורך לאלתר בשבת, יעוי' במשנ"ב (בסימן שי"ט סעיף ד' בד"ה מתוך כו') שהאריך ללמד זכות על מי שנהגו להקל בזה. ובחזו"א (או"ח סימן נ"ד סק"ד) פליגי, וס"ל שאין היתר בזה. אבל לכו"ע אסור לברור לצורך לאחר זמן. אבל ביום טוב, מכיון שאין ברירה זו כדרכה להיעשות לימים רבים, מותר. ואפילו שהיה יכול לברור את העצמות קודם יום טוב, אפילו הכי כיון דעל ידי זה יאבד הדג את צורתו, חשיב כאי אפשר לעשותו מערב יום טוב.

משום דאפשר לעשותו מערב יום טוב. וכ"כ הריטב"א (שם) בשם הרמב"ן. וכן מבואר בדברי הרמב"ן במלחמות (ריש פ"ג דביצה). וכן מבואר ברמב"ם (פ"א מיום טוב ה"ה וה"ו) וכמש"כ ה"פרי חדש" (בסימן תצ"ה סעיף א') וב"אליהו רבה" (סימן תצ"ה סק"ו). - אולם ע"ש בספר "מאמר מרדכי" (בסימן תצ"ה סק"ג) דפליגי בזה.

בגדד נפגם טעמו

כב והנה בנידון דידן, גם אם המאכל אינו נפגם כשהוציאו הגרעין מהפרי מערב יום טוב, אבל מראהו משתנה, חשיב גם כן כדבר שמפיג טעם, וכמו שכתב המאירי בביצה (י"ד:). וכן מבואר במשנ"ב (סימן תק"ד ס"ק ט"ז).

בחומרא דאפשר לעשותו מערב יום טוב

ועיקר החומרא באפשר לעשותו מערב יום טוב, ביאר המשנ"ב (סימן תצ"ה סק"ח) שהוא משום שכל שאין טעמו נפגם למה ליה לעשותו ביום טוב. וממילא כל שיש בו הפסד, אין בו טענה למה לו לעשותו ביום טוב.

ענף ד'

ביסוד דין מלאכת ברירה ביום טוב

ביסוד שיטת הרשב"א

והנה לשיטת הרשב"א מוכרח לומר דגם בשבת אין חיוב חטאת בבורר פסולת מתוך אוכל לאלתר. וכמו שכתבו ה"נשמת אדם" (כלל ט"ז סק"א, וכלל פ"ד סק"א) וה"בית מאיר" (סימן תק"י סעיף ב'), וה"אגלי טל" (מלאכת בורר אות א' סק"ל), והמשנ"ב בביאור"ל (סימן תק"י סעיף ב' בד"ה אם כו').

בהכרעת ההלכה דביו"ט הותרה מלאכת בורר

בז ומעתה לדידן דקיי"ל בשו"ע (סימן שי"ט סעיף ד') דבורר פסולת מתוך אוכל חייב בשבת, בהכרח דביום טוב הותרה מלאכת בורר.

ביסוד היתר בורר ביום טוב גם כשיכול לברורו קודם הסעודה

בח והנה בהכרעת הדין, יעוי' ברמ"א (סימן תק"י סעיף ב') דמותר לברור ביום טוב אפילו שלא לצורך אותו סעודה. - וגם כשיכול לברור קודם הסעודה אין צריך לעשות כן.

במקור דברי הרמ"א בסי' תק"י ס"ב

דבשו"ע (שם) כתב: "הבורר קטניות ביום טוב בורר כדרכו בחיקו ובתחוי". והרמ"א הוסיף: "אם רוצה לאוכלו בו ביום". ומקורו הוא מה"מגיד משנה" (פ"ג דיום טוב הט"ו). וביאר המשנ"ב (סק"ז), דאשמעינן דאפילו אין דעתו לאכול לאלתר כי אם לאחר זמן דבשבת כי האי גוונא חייב חטאת אפילו בורר אוכל מן הפסולת, וכל שכן בפסולת מן האוכל, קמ"ל דשרי, דאין איסור בורר ביום

בשיטת הרשב"א דבורר אסור לגמרי ביו"ט

כד והנה בשבת (קל"ז:): איתא, דמותר לתת ביום טוב שמרים לסננם במשמרת תלויה. - והרשב"א בחידושיו בשבת (קל"ח). הקשה, דכשם שאסור לברור קטניות בנפה וכברה, וכדשינונו בביצה (י"ד), מכיון דבשבת יש בזה חיוב חטאת, אם כן כמו כן יאסר סינון שמרי יין במשמרת. וז"ל הרשב"א: "אבל מכל מקום תמיהא לי כיון דלרבנן חייב חטאת הוי בורר גמור כדרכו, אם כן היאך היו נותנין לתלויה ביום טוב והא לכלי עלמא אין בוררין את הקטינות ביום טוב בנפה ובכברה. וצריך לי עיון". עכ"ל הרשב"א.

מבאר דהרשב"א לשיטתו

כה והנה קושיית הרשב"א היא לשיטתו בחידושיו בשבת (קל"ח). שטעם האיסור לברור ביום טוב בנפה וכברה הוא משום שלא הותר לברור ביום טוב אלא בגוונא שבשבת פטור, וכמו שכתב הרשב"א גם כן בספרו "עבודת הקודש" (שער ב' סימן ה'). - והיינו דס"ל להרשב"א דמלאכת בורר לא הותרה כלל מהתורה ביום טוב, אלא רק מה שאין איסור תורה בשבת, התיירו חכמים ביום טוב לצורך שמחת יום טוב, ולכן מותר לברור בקנון ותמחוי אף על פי שבשבת פטור אבל אסור, ולכן נקט דלא הותר לברור ביום טוב אלא לצורך אכילתו לאלתר.

דברי ה"אגלי טל" כיו"ב

ובספר "אגלי טל" (מלאכת בורר ס"ק א' אות ל') כתב כן, והוסיף: "גם י"ל אף שבמשמרת גם כן דרך לשמר לימים הרבה, היינו שנותן שמרים הרבה לתוך המשמרת, והיין יורד טיף טיף איזה ימים, אבל מה שיורד ביום טוב אינה לימים הרבה". עכ"ד.

לסנן מים ביו"ט

לא) אכן דבר משקה שאין הדרך לסננו לימים רבים, מותר להעבירו דרך מסננת ביום טוב, כל שמפיג טעמו אילו עשה מערב יום טוב. וכמבואר בשבת (קל"ז:): דמותר ליתן ביום טוב שמרי יין למשמרת שהיא תלויה מבעוד יום, ואף על פי שבשבת חיובו משום בורר ומרקד, מכל מקום כיון שאין הדרך לסננו לימים רבים מותר ביום טוב.

דברי הגר"ז

לב) ויעו"י בדברי הגר"ז (בקו"א סימן תק"ו סק"ב) שכתב: "שהרי בסימן תצ"ה סתם רמ"א וכתב כלל לכל הלכות יום טוב דיש אומרים שכל מלאכות אוכל נפש שהיה אפשר לעשותה מערב יום טוב אסור לעשותה ביום טוב, ומשום הכי לא הוצרך לחשוב כרוכלא בכל היתר שנזכר בשו"ע כו"י". עכ"ד.

מבאר דלביאור ה"חיי אדם" דין סינון מים ביו"ט

והנה לשיטת ה"חיי אדם" הנ"ל דס"ל דלא הותר לברור כדרכו אפילו מין שאין הדרך לעשותו לימים רבים, צ"ל דמכיון שלא הותר לסנן אלא במסננת שכבר תלויה זהו חשוב כשינוי.

טוב בזה מן התורה כיון שהוא צורך אוכל נפש בו ביום וכאופה ומבשל דמי, רק בנפה וכברה אסור חכמים משום דמחזי כמאן דעביד לצורך מחר, דדרך ברירה בכלים הללו לעשות לימים הרבה. - והיינו שלא כשיטת הרשב"א הנ"ל שהתיר רק לאלתר, לשיטתו שלא הותר מלאכת בורר ביום טוב בגוונא שבשבת חייב חטאת בזה.

כט) והנה הצ"ח בביצה (י"ד:): צידד, דהא דלא התיר הרשב"א לברור ביום טוב לצורך אחר הזמן, הוא מכיון שיכול לבררו סמוך לסעודה בגוונא שאין בזה מלאכה, לא הותר לעשותו באופן של עשיית מלאכה. - אכן לדינא לא נקטינן הכי, וכמבואר ברמ"א (בסימן תק"י סעיף ב'). וכמו שביאר הגר"ז (בקו"א סימן תק"י סק"ב) דמלאכת אוכל נפש הותרה ביום טוב ואין שום ענין להמנע מעשייתה. - ויעו"י בצ"ח הנ"ל שביאר בטעמו של הרשב"א דהוא מפני שאפשר לברור לצורך לאלתר, דהוי ליה כמלאכה שלא לצורך. וכ"כ בספר "ישועות יעקב" (סימן תק"י סק"א). - אכן בדברי הרשב"א "בעבודת הקודש" מפורש דאין זה טעמו, אלא כמשנ"ת.

ביאור הביאור"ל בישוב קושיית הרשב"א

בטעם היתר סינון שמרי היין

ל) ובעיקר ההיתר לסנן שמרי יין, שנתקשה בזה הרשב"א בשבת (קל"ח). וכמשנ"ת, יעו"י בביאור הלכה (סימן תק"י סעיף ד', בד"ה מותר כו') שישב קושייתו, די"ל שאין דרך לסנן שמרי יין אפילו במשמרת אלא לפי שעה.

השתמשות במים חמים ביום טוב

שאלה:

האם מותר להשתמש במים חמים ביום טוב.

תשובה:

מותר להשתמש ביום טוב.

ביאור נימוקי התשובה

ענף א'

שימוש בדוד מים חמים ביום טוב.

להדלקה, לכן לאו כל כמיניה לשנות דעתו ולהכינו לאכילה, ולכן י"א דאסור. אבל כשלא הוקצה, וכגון נטילת מים מהדוד, דמיועד לחימום, מותר לכו"ע.

פעולה ביום טוב כשמצוי שיהיה פסיק רישא

ד) ונראה לסייע ההיתר, מהא דקיי"ל בשו"ע או"ח (סימן תקכ"ג סעיף א') דמסירים זבובים ביום טוב, כשהזבובים נתלים בבהמה, אף אל עפי שבהסרתם ביד או במגרדת של עץ מצוי פעמים שנעשה חבורה על ידי זה, כיון שאינו מתכוין לזה. - אולם לענין לגרד בהמה במגרדת ביום טוב, קיי"ל בשו"ע (סימן תקכ"ג סעיף ב') דאסור לגרד מפני שמשרת השיער, דאף על פי שאינו מתכוין לזה, וגם לא ניחא ליה בתלישת השיער, הרי קיי"ל דהיכא דהוי פסיק רישא אף דלא ניחא ליה אסור, וכמש"כ המשנ"ב (בסימן תקכ"ג סק"ג). ויעוי"ש בביאור הלכה (בד"ה מסירים כו') שהביא מהשיטמ"ק בביצה (כ"ג). ד"ה אמר רב נחמן כו', דדין זה אתיא רק אליבא דרבי עקיבא דס"ל דנפש אפילו של בהמה משמע, אבל לרבי יוסי הגלילי אין לטרוח בשביל בהמה. וחזינן דיסוד ההיתר לעשות מלאכה לצורך אוכל נפש, ואליבא דרבי עקיבא, דגם לאוכל נפש דבהמה בכלל ההיתר, שרינן אפילו אינו מתכוין להשתמש בחבורה המוציאה דם, דהלא כוונתו היא לתועלת הבהמה שלא יהיו עליה זבובים ולגרדה במגרדת להנאתה, ואינו מתכוין להוציא דם. הרי דגם כשאינו משתמש באוכל נפש שרינן אפילו אינו מתכוין להשתמש בחבורה שמוציאה דם, דהלא כוונתו לתועלת הבהמה שלא יהיו עליה זבובים ולגרדה במגרדת להנאתה.

חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי (ע"ר) מס' 580442473
 לעמותה אישור מס הכנסה
 לפי סעיף 46 לפקודת מס הכנסה.
 משרד: רח' הרב קוטלר 21 ב"ב, טל/פקס: 03-5785091
 דוא"ל: chekermishpat@gmail.com
 Chikrei Mishpat Institute
 Office: 21 Harav Kotler St.
 Bney Brak, Tel / fax: 03-5785091

מלאכה שאינה באה להכשיר את האוכל אלא שאין אפשרות לעשות מלאכת אוכל נפש בלא מלאכה זו חשיב מכשירין א) הנה לכאורה יש לדון להתיר להשתמש במים חמים ביום טוב, אפילו שבהכרח נכנסים מים קרים אחר כך ומתחממים שלא לצורך יום טוב. על מה שהביא המגן אברהם (בסימן תק"ז ס"ק י"א) בשם הראב"ה (סימן תשפ"ו) והמרדכי (בביצה סימן תרצ"ד) דמה שהותר לצנון תנור שהתחמם אף על פי שהתנור מתחמם, וכדאיתא בביצה (ל"ד), היינו מדין מכשירי אוכל נפש וכרבי יהודה. ומבואר בדברי המגן אברהם דהטעם דחשיב מכשירין, אינו משום שהחימום מועיל לאפות בו ביום טוב, אלא משום שאין אפשרות לצנון התנור בלא לחממו. וחזינן דאף על פי שאין לו צורך בחימום התנור, מכל מקום מכיון שבלי לחם התנור לא יוכל לצנון התנור, חשוב מלאכת החימום כמכשירין. - ויעוי" כיו"ב בספר "מלאכת יום טוב" (בהשמטות לאות קכ"ט) שכתב דלתלוש ענבים מהדס בסוכות לצורך אכילתו, חשיב תיקון ההדס כמכשירי אוכל נפש, ואף על פי שאין לו צורך בתיקון ההדס, מכל מקום כיון דאפשר בלא התיקון לא גרע ממכשירין.

בתשו' הרמ"א סי' קי"ט

ב) אמנם יעוי' בתשו' הרמ"א (סימן קי"ט) שאסור לאכול עוגיות ביום טוב, כשכתובות עליהם אותיות, משום איסור מוחק. וחזינן דאף על פי שאין לו אפשרות לאכול בלא מחיקה זו, אין זה מחשיבו כמכשירין.

בשעה"צ סי' תקי"ד ס"ק ט"ו

ג) ומצינו גם כן בשער הציון (בסימן תקי"ד ס"ק ט"ו) דיש פוסקים דס"ל דאסור להוציא שמן מהנר לצורך אכילה. וחזינן גם כן דאף על פי שאין לו אפשרות לאכול אם לא שיעשה מלאכה, אין זה מחשיבו למכשירי אוכל נפש.

מבאר דאפילו המתירים התם יאסרו הכא

והנה יש להוסיף, דאפילו המתירים ליקח שמן מהנר הדולק היינו בגוונא דנטילת שמן שהכיבוי נעשה בחפץ אחד ונהנה מגוף השמן שמתכבה על ידי זה, ובכהאי גוונא י"א דמותר. אבל בנידון שאלתינו, דהמים שמשמשים בהם ביום טוב אינם אותם המים שנכנסים אחר כך, בזה י"ל דלכו"ע אסור.

מחלק בין נד"ד לנידון הנ"ל

אכן יש לדחות, דיתכן לצדד ההיתר, דהכא לכו"ע שרי מכיון דהוי צורך היום טוב עצמו, ושאינו מנטילת שמן מהנר כשדולק ביום טוב ד"א דאסור, דהתם הוקצה השמן